

Com viuen la diversitat les nenes i els nens?

Parlar sobre com viuen la diversitat els nens i les nenes se'ns fa molt difícil des del nostre punt de vista de persones adultes i ens caldrà estar molt amatents a fer una observació sistemàtica i continuada de les reaccions, les relacions i les creences de l'alumnat.

Des de fa uns quants anys, la diversitat, la diferència, ha emergit com un element de primera magnitud a l'hora de pensar la realitat humana, la individual i la col·lectiva, i ha tingut un impacte creixent i palpable en tots els àmbits de les polítiques socials, entre els quals, òbviament, s'hi inclou l'educació. Ha estat, en part, una reacció enfront de la prioritització d'allò col·lectiu que propugnaven totes les narratives de salvació (tant el cristianisme com el socialisme), que acabaven convertint els individus en peces d'un engranatge que anorreava la seva llibertat, i enfront de la voluntat d'anul·lar o d'amagar totes aquelles diferències que poguessin contrastar, molestar o passar per alt els models de vida i de comportament hegemònics en nom d'una suposada convivència o harmonia social. Ha estat també una reivindicació de la identitat individual, aquella suma d'identificacions que ens fa diferents a tots i cadascun de nosaltres; una revalorització del present, enfront del pes del passat i de la incertesa del futur; un retorn a les coses petites i quotidianes, que fan la vida més amable; un èmfasi en les capacitats i en les dimensions oblidades de les persones (les emocions, les intuïcions, l'espiritualitat...).

És l'amplitud inabastable d'aquesta diversitat la que ens ha portat a referir-nos-hi en plural: les *diversitats*; i és aquesta mateixa obertura la que ens ha obligat a delimitar-ne el trac-

tament, tant per poder treballar amb una certa profunditat com perquè, de fet, la diversitat és també present a la resta de meses d'aquestes vuitenes jornades, però, de manera molt especial, en les que tracten les diferències de gènere, els diversos tipus de famílies o les desigualtats de caire social i econòmic.

Algunes diversitats

Per aquests motius, el nostre treball es va centrar en cinc tipus de diversitats:

- Les que tenen a veure amb discapacitats personals, de la mena que siguin, físiques, sensorials o psíquiques.

- Les lligades a les cultures familiars. Aquí hi entrarien les religions, les llengües, l'alimentació, el vestuari, les celebracions i les normes morals, les actituds envers l'escola, envers les persones de l'altre sexe, envers els adults i la gent gran... i un llarg etcètera.
- Les relatives a l'aspecte físic de les persones: des del color de la pell fins a l'alçada, el pes (prims, obesos...), ser portador d'algun tipus de pròtesi o d'ulleres...
- Les relacionades amb trets de personalitat: lideratge, marginació, tímida, fatxenderia, pors, despistaments, assetjament, desimboltura...
- I les diferències pròpiament escolars: els competitius i els que tant se'ls en foten els estudis, els *empollons* i els jugadors, els que no fan mai els deures i els que s'atipen de classes extraescolars, els que progressen adequadament i els que necessiten millorar...

La gràcia raïa, però, a apropar-nos a aquestes diversitats des del món de la infància, partint de les visions, les percepcions i les vivències de la mainada. Si en fóssim capaços, es tractaria de posar-nos a la pell dels nens i de les nenes, situar-nos a la seva alçada, veure-hi a través de la seva mirada, identificar-nos amb les seves preocupacions, les seves pors i les seves expectatives, una mica com el que fa Francesco Tonucci quan es transforma en Frato, per tal d'esbrinar com viuen aquestes diversitats. Ens hi poden ajudar tant la nostra competència pro-

Si en fóssim capaços, es tractaria de posar-nos a la pell dels nens i de les nenes, situar-nos a la seva alçada, veure-hi a través de la seva mirada, identificar-nos amb les seves preocupacions, les seves pors i les seves expectatives

fessional com el record de quan nosaltres érem infants, malgrat l'evidència que els entorns socials, culturals, naturals i tecnològics han canviat no només els marcs en què creixen els infants, sinó també les seves mateixes percepcions i els seus estils d'aprenentatge i de comunicació. Amb tot, no ens estem de recordar, amb Freinet¹, que

[...] l'infant és de la mateixa naturalesa que nosaltres. L'infant s'alimenta, sent, pateix, cerca i es defensa exactament com nosaltres [...] Entre nosaltres i ells no hi ha diferència de naturalesa, sinó tal sols diferència de grau. Per tant, abans de jutjar un infant o sancionar-lo, feu-vos només una pregunta: al seu lloc, com podria reaccionar jo? I, com actuàvem quan érem com ell?

Sabent, en fi, que les persones som més iguals que no pas diferents, que és molt més el que ens uneix que no pas el que ens separa, i que el primer repte de l'educació del segle XXI continua sent el de reduir els factors de discriminació negativa que encara tenen lloc dins dels sistemes educatius i el d'assolir una vertadera igualtat d'oportunitats per a tot l'alumnat.

Les percepcions immediates dels mestres i de les mestres

Per treballar la manera com viuen les diversitats les nenes i els nens, van prendre la paraula més de quaranta mestres,

que van parlar sobretot d'immigrants/nouvinguts/estrangers, però també de conductes agressives i desafiantes, de síndrome de Down, d'autisme i d'infants adoptats, de dificultats d'aprenentatge, d'escoles inclusives... El pòsit que deixava el conjunt representava una lectura essencialment problemàtica de les diversitats: les diferents identitats dels nens i les nenes, de manera especial les relatives al seu origen nacional, a les llengües, a les religions i als costums familiars, també al seu aspecte físic, eren verbalitzades com un factor que posava en crisi el funcionament habitual de les relacions i les activitats d'ensenyament i aprenentatge, i només molt dèbilment eren viscudes com a motors d'enriquiment, causa d'innovacions, o possibilitat de fer una educació de més qualitat. Res d'estrany, perquè la cultura pedagògica i social en la qual hem estat formats inculca una visió negativa i pertorbadora de les diferències i presenta l'homogeneïtzació com l'ideal al qual convé tendir per fer un treball educatiu més adaptat i més eficaç.

En aquest aplec d'intervencions, s'hi feia palesa una segona constatació: als mestres i a les mestres se'ns fa enormement difícil posar-nos a la pell dels nens i les nenes. La preocupació per fer bé la nostra feina, els reptes professionals als quals hem de donar resposta possibiliten que, gairebé sempre, inconscientment, mirem les coses de l'escola des d'una mirada de persona adulta, de professional, d'algú que ha de gestionar un grup divers d'alumnes i que ha de trobar camins de solució als múltiples i variats problemes que genera diàriament la pràctica educativa. I així s'emfasitzava la voluntat i la dificultat d'atendre les diversitats a l'aula ordinària; les possi-

bilitats i les sinergies que es descabdellen en treballar dos mestres, plegats, dins d'una mateixa aula; els temors que la fixació en les alumnes i els alumnes d'origen estranger faci menys visibles i menys ateses unes altres diversitats; el funcionament de les aules d'acollida; les dificultats per motivar l'alumnat i ensenyar-lo a treballar cooperativament; la necessitat que els claustres parlin, debatin i arribin a acords de caire pedagògic, per tal d'implicar-hi tots els professionals i les professionals i de treballar, com a institució, en una mateixa línia; com es poden gestionar i optimitzar els recursos humans de què es disposa, en alguns casos clarament insuficients, però sens dubte més nombrosos i diversificats que mai; els canvis de professorat, la matrícula viva...

La mirada dels infants

Hi va haver dues experiències concretes que ens van ajudar a posar-nos en la pell dels nens i les nenes: la d'un grup d'infants del CEIP Carme Auguet, de Girona, i la d'en Loren, que s'escolaritza al CEIP Sant Serni, de Prats i Sampsor, a la comarca de la Cerdanya.

La Nassira, l'Ablujab i en Junai ens varen venir a explicar com van elaborar un conte a l'aula d'acollida, en el qual expliquen les seves vivències en venir del Marroc i del Pakistan cap al nostre país i com els va satisfer poder-ho transmetre a tots els altres companys i companyes de l'escola i també als mestres que hi érem. Els va costar una mica obrir-se davant d'un grup d'una cinquantena de mestres, però al final l'Ablujab fins i tot ens va fer una demostració de les seves habilitats amb els bongos.

El Loren és un nen de set anys amb problemes greus de comunicació i mobilitat, no hi sent i no parla, no camina i mou els braços i les mans amb molt poca agilitat. Però el Loren té molta capacitat d'acceptar el que li agrada i de rebutjar allò que no li agrada. Amb la mirada paga. Aquest és el cinquè curs que assisteix a l'Escola Rural de Prats i Sampsor

La resta d'infants de l'escola ha passat de considerar-lo «el pobre Loren» a jugar-hi i a donar-li idees sobre com pot fer les coses que per a ells són tan normals, com ara gronxar-se

amb dotze companys i companyes més de diverses edats. La resta d'infants de l'escola ha passat de considerar-lo «el pobre Loren» a jugar-hi i a donar-li idees sobre com pot fer les coses que per a ells són tan normals, com ara gronxar-se.

Algunes conclusions

Una primera conclusió és que no ens veiem amb cor de respondre amb prou coneixement de causa «com viuen les diversitats els nens i les nenes» de les nostres escoles, perquè no disposem de prou informació, i la que tenim no és gaire rellevant. En aquest sentit, ens caldrà posar més atenció a fer una observació continuada i sistemàtica (i prendre'n nota) de les reaccions, les relacions i les creences de l'alumnat. Caldrà fer més èmfasi en l'acció tutorial i en l'avaluació formativa, escoltar més els nens i les nenes, estar al seu costat, i tractar aquestes qüestions i contrastar-les en les reunions de cicle.

Hem pogut constatar que els nens i les nenes accepten millor les alumnes i els alumnes adoptats que no pas els de famílies immigrades; que els infants més petits donen menys importància a les diversitats culturals i al color de la pell dels seus companys i companyes que no pas els nois i les noies més grans. Constatem també que, en general, l'alumnat viu bé el seu pas per l'aula d'acollida, ja que es considera un espai i un temps especialment càlid i protector, que l'ajuda a conèixer els nous codis de tota mena que li han de permetre realitzar una «integració» en condicions.

Pel que fa a les diversitats, primerament, l'atenció es va fixar en l'alumnat amb necessitats educatives especials derivades de discapacitats. Després, l'arribada d'alumnat d'origen estranger ha fet decantar molt clarament la mirada cap a les diversitats culturals, però a poc a poc es camina cap a una consideració comprensiva i única de les diferències inherents

A poc a poc es camina cap a una consideració comprensiva i única de les diferències inherents a tothom

a tothom. Atendre les persones amb qualitat significa treballar per una vertadera igualtat d'oportunitats i estar amatents a les seves diversitats, combatent les desigualtats, respectant les diferències que han de ser respectades, i potenciant i estimulants aquelles capacitats i aquells interessos que cadascun dels infants posseeix. En aquest sentit, es fa esment que els mestres i les mestres treballem amb persones i no pas amb cultures; que les cultures no són objectes clarament delimitats a disposició de qui vulgui fer-ne ús, ni estancats en el temps i l'espai; que les vivències culturals dels pares i les mares no són mai exactament les dels fills i les filles, i que cada persona, encara que sigui d'origen estranger, encarna una versió particular de la cultura a la qual s'adscriu, feta de múltiples experiències i relacions.

Esdevé del tot imprescindible establir un canvi de metodologies per atendre les diversitats de l'alumnat amb eficàcia i justícia. Cal disposar de materials i de recursos més diversificats i fer-ne ús; cal organitzar les aules i les classes de maneres més flexibles i que afavoreixin l'aprenentatge autònom, trencant amb uns horaris artificials i encarcarats, i revisant una segmentació del coneixement que és més fruit de la tradició acadèmica i de l'especialització del professorat que no pas de la realitat que es vol comprendre; convé plantejar-se les conseqüències que implica saber que els nens i les nenes aprenen tant o més dels seus companys i companyes que no pas de les explicacions dels mestres, de les mestres i de les

síntesis dels llibres de text; convé optimitzar els recursos personals de què disposen els centres, analitzant si resulta més útil partir els grups o treballar amb dos mestres dins d'una mateixa aula. Hi ha un acord significatiu a considerar que treballar per projectes, amb grups cooperatius, promoure activitats que comportin diàleg i intercanvi entre els nens i les nenes, afavoreix l'aprenentatge i facilita l'atenció a les diversitats, i que escoltar més els nens i nenes, parlar més sovint amb llurs famílies i dialogar molt més entre els mateixos mestres sobre temes pedagògics, només pot redundar en benefici d'una educació millor.

El currículum importa, la cultura que reproduïm i que produïm a les escoles és l'eina de la qual ens servim per acompanyar i estimular el desenvolupament i l'aprenentatge dels infants. En aquest sentit, ens convé ser molt curiosos en l'ensenyament i l'aprenentatge d'allò que la societat catalana i l'Administració educativa consideren que són les competències bàsiques que han d'assolir tots els ciutadans i les ciutadanes als dotze anys. I molt decidits a fer valer el nostre saber professional per, tenint el compte el currículum oficial, fer una selecció de cultura més representativa, més científica, més funcional i més justa, perquè el currículum real és fruit de molts factors, però acaba sent allò que es treballa a les aules.

El currículum importa, la cultura que reproduïm i que produïm a les escoles és l'eina de la qual ens servim per acompanyar i estimular el desenvolupament i l'aprenentatge dels infants

Un apunt per acabar

La qualitat i la intensitat del debat de més de sis hores és molt difícil de reflectir en aquest article. Volem deixar constància, però, de la necessitat i de les ganes que va suscitar, de la pluralitat i la implicació de les diverses intervencions, i de l'enriquiment que en resultà per a tots els participants i les participants.

Hi va haver poques invocacions a les mancances i a les responsabilitats de les administracions i, en canvi, s'hi va realitzar un cert exercici d'autocrítica, en constatar que, de vegades, qui falla són els mateixos mestres, que, més que mirar de convertir les dificultats en possibilitats, sovint s'esmercen a trobar un problema o una queixa per a cada oportunitat.

Nota

1. FREINET, C. (1972): *Les invariants pedagògiques*. Barcelona. Laia.

HEM PARLAT DE:

- Atenció a la diversitat.
- Sociologia de l'educació.
- VIII Jornades d'Escoles 0-12

Roser Batllori

Xavier Besalú

Miquel Payaró

Coordinadora i coordinadors de la taula 6

mpayaro@xtec.net